

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 18^{ΟΣ} – 20^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ

TECHNOLOGY AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN EUROPE AND IN GREECE, 18TH-20TH C.

(ΜΑΧΑΙΡΑ ΑΝΝΑ – ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗ ΛΗΔΑ)

Το σεμινάριο ξεκινά με μια συζήτηση της ορολογίας, έτσι ώστε να κατανοηθεί το περίγραμμα των διαδικασιών που εγκαινιάζονται το 18ο αιώνα στην Ευρώπη: η τεχνολογική πρόοδος στο πλαίσιο της Βιομηχανικής Επανάστασης δεν ήταν μια ήπια, ισορροπημένη διαδικασία. Μετά την ποικιλία, τις διακυμάνσεις και την αντιφατικότητα της τεχνολογικής προόδου θα συζητηθεί η θεσμική της μορφοποίηση σε διαδικασίες, υπηρεσίες, σχολές και επαγγελματικούς χώρους στην Ευρώπη. Θα εξεταστούν οι εξαρτήσεις τους στα όρια των εθνικών κρατών, οι διαφορετικές κοινωνικές τους απηχίσεις, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζουν την κοινωνική διαστρωμάτωση στην βιομηχανικά αναπτυσσόμενη Ευρώπη.

Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστούν οι όροι με τους οποίους τίθεται το πρόβλημα της τεχνολογικής προόδου και της τεχνογνωσίας στις πρώτες δεκαετίες ζωής του ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια, θα εξεταστούν οι απόπειρες μεταφοράς ή οικειοποίησης τεχνολογίας και οι συγκρούσεις που αναπτύσσονται στα όρια αυτών των εξελίξεων, στο πολιτικό περιβάλλον που τις προωθεί ή τις αμφισβητεί και στον κοινωνικό χώρο που τις υφίσταται, τις αντιλαμβάνεται και τις σχολιάζει δρώντας και αντιδρώντας.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- BECKERT Sven, *Η αυτοκρατορία του βαμβακιού. Μια παγκόσμια ιστορία*, μτφρ. Π. Μαρκέτου, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο-Αθήνα (υπό έκδοση) 2022 [*Empire of Cotton. A Global History*, Alfred A. Knopf, Νέα Υόρκη, 2014].
- BEREND Ivan, *Οικονομική Ιστορία του Ευρωπαϊκού 20^{ου} αιώνα. Τα οικονομικά καθεστώτα από το Laissez – faire στην Παγκοσμιοποίηση*, μτφρ. Θ. Βασιλείου, Gutenberg, Αθήνα 2009 [*An Economic History of Twentieth Century Europe. Economic Regimes from Laissez – Faire to Globalization*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ 2006].
- CHANDLER Alfred D., Jr, *Scale and Scope: The Dynamics of Industrial Capitalism*, Καίμπριτζ Μασς 1990.
- CIPOLLA Carlo, *Η Ευρώπη πριν από τη βιομηχανική επανάσταση. Κοινωνία και οικονομία 1000-1700 μ.Χ.*, μτφρ. Π. Σταμούλης, Θεμέλιο, Αθήνα 1988.
- ΚΟΚΚΑ Jürgen, *Ιστορία του καπιταλισμού*, μτφρ. Μ. Τοπάλη, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο-Αθήνα 2021 [*Geschichte der Kapitalismus*, Verlag C.H.Beck, Μόναχο 2014].
- LANDES David, *Ο Προμηθέας χωρίς δεσμά. Τεχνολογική αλλαγή και βιομηχανική ανάπτυξη στη δυτική Ευρώπη από το 1750 μέχρι σήμερα*, μτφρ. Χ. Μετζαλίρα, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2009

- MILWARD Alan, *The Reconstruction of Western Europe 1945-51*, Routledge, Λονδίνο – Νέα Υόρκη 2006
- FOX R., WEISZ G. (ed.), *The Organization of Science and Technology in France, 1808-1914*, Cambridge, Cambridge University Press, 1980
- PICON Antoine, *Οι σαινσιμονιστές. Ορθός λόγος, φανταστικό, ουτοπία*, μτφρ. Μ. Χρονοπούλου, επίμετρο Χρ. Αγριαντώνη, ΠΙΟΠ, Αθήνα 2007. [*Les saint-simoniens. Raison, utopie et imaginaire*, Paris, Belin, 2002]
- VERLEY P., *Entreprises et entrepreneurs du XVIIIe siècle au début du XXe siècle*, Paris, Hachette, 1994
- WORONOFF D., *Histoire de l'industrie en France*, Paris, Editions du Seuil, 1994.
- SEWELL W.H., *Gens de métiers et révolutions. Le Langage du travail de l'Ancien Régime à 1848*, Paris, Aubier, 1983 [*Work and Revolution in France: The Language of Labor from the Old Regime to 1848*, Cambridge University Press, Cambridge 1980].
- SHINN Terry, *L'École Polytechnique. Savoir technique et pouvoir social, 1794-1914*, Presses de la fondation nationale des sciences politiques, Paris 1980.
- ΑΓΡΙΑΝΤΩΝΗ Χριστίνα, *Οι απαρχές της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα*, Ιστορικό Αρχείο, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1986
- ΚΑΛΛΙΒΡΕΤΑΚΗΣ Λ., *Η δυναμική του αγροτικού εκσυγχρονισμού στην Ελλάδα του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1990.
- ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Γ. - ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ Χρ. (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988.
- ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ Στ., *Εκπαιδευτικές ανταλλαγές και τεχνική βοήθεια στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η διπλωματία των εκσυγχρονιστικών ιδεών*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1995.
- ΣΥΝΑΡΕΛΛΗ Μ., *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, ΠΤΙ. ΕΤΒΑ, Αθήνα 1989.
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Λ., *Οι ελληνικοί σιδηρόδρομοι (1882-1910). Γεωπολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1982.
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Ε., *Η διώρυγα της Κορίνθου. Τεχνικός άθλος και οικονομικό τόλμημα*, ΠΤΙ.ΕΤΒΑ, Αθήνα 1989.
- *Τεχνολογία και Κοινωνία στην Ελλάδα. Μελέτες από την Ιστορία της Τεχνολογίας και τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας*, Στ. Αραποστάθης, Φ. Παπανελοπούλου, Τ. Τύμπας (επιμ.), Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2015.
- ΧΑΤΖΗΩΣΗΦ Χρ., *Η γηραιά σελήνη. Η βιομηχανία στην ελληνική οικονομία 1830-1940*, Θεμέλιο, Αθήνα 1993.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΖΩΑ/ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ-ΖΩΩΝ

ΠΟΛΥ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

INTRODUCTION TO ANIMAL STUDIES/ HUMAN BEINGS-ANIMALS RELATIONS

MULTIDISCIPLINARY APPROACHES

(ΜΑΝΔΥΛΑΡΑ ΑΝΝΑ)

Γενικές επισημάνσεις – Σκοπός του σεμιναρίου

Έχουν περάσει πολλά χρόνια έρευνας από τότε που ο Fernand Braudel στο περίφημο έργο του «Υλικός Πολιτισμός, Οικονομία και Καπιταλισμός (15ος-18ος αιώνας)», αφιέρωσε μερικές – πυκνές ωστόσο – σελίδες για τα ζώα στο υπό-κεφάλαιο «ζωϊκή δύναμη» του πέμπτου κεφαλαίου με τίτλο «η διάδοση της τεχνολογίας: ενεργειακές πηγές και μεταλλουργία». Από τότε μέχρι σήμερα, στην παγκόσμια βιβλιογραφία, η μελέτη των ζώων και η σχέση «ανθρώπων-ζώων» έχει γίνει κυρίαρχο ρεύμα στην ιστορία του περιβάλλοντος, στη διανοητική ιστορία, στην πολιτισμική ιστορία, στην ιστορία της Ιατρικής, της Επιστήμης και της τεχνολογίας. Και ακριβώς επειδή η μελέτη των ζώων έχει εισβάλει στην έρευνα από πολλές πλευρές, για τους ειδικούς, η ιστορία των ζώων, αποτελεί στροφή “animal turn” – κατ’ αναλογία με την «γλωσσική στροφή» “linguistic turn” και όχι απλώς ένα νέο «υπό-πεδίο» ανάλυσης.

Ωστόσο, παρότι η σχέση ανθρώπων και ζώων δεν είναι ένα, εντελώς, νέο πεδίο, της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ιστοριογραφίας, τα θέματα που έχουν προσδιοριστεί στην αλλοδαπή ως «animal studies», «σπουδές για τα ζώα», είναι εξαιρετικά περιορισμένα στην ελληνική, ανθρωπολογική και ιστορική, έρευνα.

Το σεμινάριο θα μελετήσει τόσο την έννοια του περιβάλλοντος όσο και τις σχέσεις ανθρώπων και ζώων, αναλύοντας εργασίες ανθρωπολόγων - όπως ο Tim Ingold – οι οποίες διερευνούν μία νέα «οντολογική ισοδυναμία» ανθρώπων και ζώων, αμφισβητώντας τον δυτικό/αποικιοκρατικό δυϊσμό αιώνων, μεταξύ κοινωνίας και φύσης, μεταξύ ανθρώπινης και ζωώδους κατάστασης. Θα διερευνηθούν παραδείγματα τα οποία φανερώνουν τους πολλαπλούς τρόπους με τους οποίους , αποικιοκρατικές πολιτικές και αφηγήματα έχουν καθορίσει τη σχέση των ανθρώπινων πληθυσμών με εκείνους των ζώων: γλώσσες, κοινωνίες, κουλτούρες, οικοσυστήματα, κλιματικές αλλαγές κ.λπ φέρουν τα σημάδια του ανθρώπινου ιμπεριαλισμού, της κατάκτησης, των μεταναστευτικών ροών, της παγκοσμιοποίησης, της αποικιοκρατίας και της νέο-αποικιοκρατίας.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ερωτήματα όπως «τι θα σήμαινε για το ανθρώπινο είδος να από-αποικιοποιηθεί τις σχέσεις του με άλλους οργανισμούς του πλανήτη;» ή «θα ήταν ποτέ δυνατόν να από-αποικιοποιήσουμε τα ζώα;», θα απασχολήσουν το σεμινάριο μέσα από πολύ-επιστημονικές προσεγγίσεις.

Ειδικότερα, θα μας απασχολήσουν αφηγήματα, εικόνες και σύμβολα των ζώων και της σχέσης ανθρώπων και ζώων της Νεότερης και Σύγχρονης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής ιστορίας. Ως ερευνητικό πεδίο αναφοράς για το συγκεκριμένο εξάμηνο θα αποτελέσει η σχέση ανθρώπων και αλόγων.

Πεδία Διαλέξεων

1. Εισαγωγή στις σπουδές για τα ζώα: πολύ-επιστημονικές προσεγγίσεις και ερευνητική παραγωγή σε πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα.
2. Κοινωνική ανθρωπολογία, περιβάλλον και σπουδές για τα ζώα.
3. Αποικιοκρατία και αντιλήψεις για το περιβάλλον και τα ζώα.
4. Τα «ζώα του Διαφωτισμού»: Ιδέες και αντιλήψεις για τα ζώα κατά τον 18ο αιώνα.
5. Από την εξημέρωση στην εκμετάλλευση: στατιστικά παραδείγματα.
6. Η έννοια και η πραγματικότητα του ζωολογικού κήπου στην Ευρώπη της νεότερικότητας.

7. Τα ζώα ως διασκέδαση, σπορ και θέαμα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.
8. Τα ζώα ως σύμβολα κατά την νεότερη και σύγχρονη εποχή.
9. Τα ζώα ως σύντροφοι: παραδείγματα από επώνυμους συγγραφείς, επιστήμονες, καλλιτέχνες.
10. Τα ζώα στην επιστήμη, στην εκπαίδευση και στην θεραπεία: σύγχρονες αντιλήψεις και πρακτικές.
11. Ιππικές κουλτούρες: από την Οθωμανική αυτοκρατορία στο νέο ελληνικό κράτος.
12. Τα άλογα του πολέμου: από την Ελληνική Επανάσταση στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
13. Το «σκοτεινό» μέλλον του πλανήτη: Νέα ακτιβιστικά κινήματα και οργανισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος και των ζώων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

(Η παγκόσμια ερευνητική και βιβλιογραφική παραγωγή για τα ζώα και τις σχέσεις ανθρώπων και ζώων είναι αχανής. Μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας του σεμιναρίου, θα αποτελέσει και η διερεύνηση της βιβλιογραφίας από τους φοιτητές/φοιτήτριες σύμφωνα με το θέμα που θα επιλέξουν για την εργασία. Η βιβλιογραφία που ακολουθεί είναι απολύτως ενδεικτική.)

- Adelman, Juliana. 2020. *Civilised by Beasts: Animals and Urban Change in Nineteenth-century Dublin*. Manchester: Manchester University Press
- Ahmad, Diana L. 2016. *Success Depends on the Animals: Emigrants, Livestock, and Wild Animals on the Overland Trails, 1840–1869*. Reno: University of Nevada Press.
- Albarella, Umberto, Keith Dobney, Anton Ervynck and Peter Rowley-Conwy. 2007. *Pigs and humans: 10,000 years of interaction*. New York: Oxford University Press.
- Allen, Barbara. 2009. *Pigeon*. London: Reaktion Books.
- Alves, Abel A. 2011. *The Animals of Spain: An Introduction to Imperial Perceptions and Human Interaction with Other Animals, 1492-1826*. Leiden: Brill.
- Anderson, Virginia DeJohn. 2004. *Creatures of Empire: How domestic animals transformed early America*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Arluke, Arnold and Boria Sax. 1992. Understanding Nazi animal protection and the holocaust. *Anthrozoös*. 5(1): 6-31.
- Atkins, Peter (ed.). 2012. *Animal Cities: Bestly Urban Histories*. Burlington: Ashgate.
- Ayres, Brenda (ed.). 2018. *Victorians and Their Animals: Beast on a Leash*. New York: Routledge.
- Bankoff, Greg, Sandra Scott Swart and P. Boomgaard. 2007. *Breeds of Empire: The 'invention' of the Horse in Southeast Asia and Southern Africa, 1500-1950*. Copenhagen: NIAS.
- Colley, Ann C. 2014. *Wild Animal Skins in Victorian Britain: Zoos, Collections, Portraits, and Maps*. New York: Routledge

- Cooper, Jilly. 1983. *Animals in War*. London: Heinemann.
- Crosby, Alfred W. 1986. *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900-1900*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ingold Tim. 2016. *Η αντίληψη του περιβάλλοντος. Δοκίμια για τη διαβίωση, την κατοίκηση και τις δεξιότητες*, Αλεξάνδρεια.
- Μανδουλαρά Άννα, 2021. «Άτια, όσα περισσότερα δυνηθήτε να μας εξοικονομήσετε και να μας στείλετε». Τα «άλογα του πολέμου» στην Ελληνική Επανάσταση στο: *Ελευθερία και Θάνατος στη Ελληνική Επανάσταση του 1821. Μικροϊστορικές προσεγγίσεις από τον αγώνα στον Ηπειρωτικό και στον ευρύτερο Βαλκανικό χώρο*, τόμος Πρακτικών Συνεδρίου.

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

THE GREAT WAR AND THE EUROPEAN SOCIETIES

(ΦΛΙΤΟΥΡΗΣ ΛΑΜΠΡΟΣ)

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος σηματοδότησε μια άνευ προηγουμένου καταστροφή στην ιστορία της Ευρώπης και του κόσμου. Οι ανθρώπινες απώλειες υπήρξαν τεράστιες και η γηραιά ήπειρος αναδύθηκε ερειπωμένη από τη σύγκρουση. Οι στρατιώτες και οι πολίτες που επέζησαν στιγματίστηκαν ανεξίτηλα από την εμπειρία των ετών 1914-1918. Ο «Μεγάλος Πόλεμος» είχε ως αποτέλεσμα μια «μεγάλη αιμορραγία» από την οποία η Ευρώπη θα χρειαζόταν δεκαετίες για να ανακάμψει. Η σύγκρουση άφησε σχεδόν 10 εκατομμύρια νεκρούς, κυρίως στρατιώτες και σχεδόν έξι εκατομμύρια στρατιώτες τραυματίστηκαν πολύ σοβαρά. Η συντριπτική πλειονότητα των απωλειών αφορούσε νέους άνδρες (19 έως 40 ετών), με αποτέλεσμα ο πόλεμος να έχει βαθιές δημογραφικές συνέπειες. Η οικονομική καταστροφή της Ευρώπης θα οδηγήσει στην κατάρρευση των ούτως ή άλλως ελλειπών συστημάτων υγείας, ενώ θα δημιουργηθεί το πλαίσιο για την μεσοπολεμική άνοδο των ολοκληρωτισμών σε ολόκληρη την ήπειρο.

Το σεμινάριο προτείνει την μελέτη μιας σειράς ζητημάτων που σχετίζονται τόσο με τις πολιτικές και στρατιωτικές όψεις του πολέμου όσο και με θέματα πολιτισμικής ιστορίας, αναπαραστάσεων και καταγραφής της μνήμης της περιόδου στις ευρωπαϊκές κοινωνίες ως τις μέρες μας.

Πεδία Διαλέξεων

1. Εισαγωγή και περιοδολόγηση.
2. Η Ευρώπη του 1914 και τα αίτια του πολέμου.
3. Οι μορφές του πολέμου, τα μέτωπα και οι μαχητές.
4. Προπαγάνδα και ενημέρωση.
5. Από τον Μεγάλο Πόλεμο στους ολοκληρωτισμούς.
6. Οι παγκόσμιες διαστάσεις του πολέμου.
7. Η Αριστερά, ο πασιφισμός και ο Πόλεμος.
8. Η γυναίκα και ο Πόλεμος.
9. Εικόνες του Πολέμου στην Τέχνη και την Λογοτεχνία.
10. Ο κινηματογράφος και ο Πόλεμος.
11. Η ιστοριογραφία και ο Πόλεμος.

12. Οι μεταμορφώσεις των μνημονικών τόπων.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Niall Ferguson, *Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος*, τ.Α και Β΄, Ιωλκός, Αθήνα 2008.
- Marc Ferro, *Ο πώτος παγκόσμιος πόλεμος 1914-1918*, μτφ.Τ.Κατσιλέρη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.
- Έλλη Λεμονίδου, *Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος: ιστορία μιας οικουμενικής καταστροφής*, Εστία, Αθήνα 2020.
- Guy Hermet, *Ιστορία των εθνών και του εθνικισμού στην Ευρώπη*, μτφ. Αλ.Νεστοροπούλου, Πεδίο, Αθήνα, 2020.
- Mark Mazower, *Σκοτεινή ήπειρος: ο ευρωπαϊκός εικοστός αιώνας*, μτφ.Κ.Κουρεμένος, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2001.

ΝΣΙ 101 ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821

ASPECTS OF THE REVOLUTION OF 1821

(ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ)

Περιγραφή μαθήματος:

Η ελληνική Επανάσταση του 1821, που ξέσπασε ύστερα από μια μακρά σειρά πράξεων ανταρσίας προς την οθωμανική κυριαρχία, αποτελεί, αναμφίβολα, κορυφαίο γεγονός της νεοελληνικής ιστορίας, με πανευρωπαϊκή σημασία και διαστάσεις, το οποίο οδηγεί από το Έθνος στο Έθνος-Κράτος. Γεννήθηκε μέσα στα φιλελεύθερα ιδεώδη που έσπειραν στην Ευρώπη οι Διαφωτιστές και η Γαλλική Επανάσταση, την προετοίμασαν οι Έλληνες Διαφωτιστές –κυρίως ο Ρήγας Βελεστινλής, το επαναστατικό όραμα του οποίου δεν πραγματώθηκε– και έθεσε τα γερά θεμέλιά της η Φιλική Εταιρεία, χωρίς την οποία η Επανάσταση αυτή δεν θα γινόταν, τουλάχιστον σ΄ αυτή τη χρονική συγκυρία. Ένα γεγονός το οποίο, για λόγους πολιτικούς αλλά και καθαρά επιστημονικούς, είχε υποβαθμιστεί τις τελευταίες δεκαετίες ως διδακτικό αντικείμενο στα Πανεπιστήμια της χώρας μας. Καθώς όμως πλησιάζουμε στον εορτασμό των 200 χρόνων αυτής της Επανάστασης το ενδιαφέρον αυτό αναθερμένεται. Στα μαθήματα αυτού του σεμιναρίου θα επιχειρήσουμε, με τη βοήθεια των πρωτογενών (ανέκδοτων ή δημοσιευμένων) και των πολλών δευτερογενών πηγών, της σχετικής βιβλιογραφίας, αλλά και οπτικοακουστικού υλικού, να προσεγγίσουμε ορισμένες από τις πολλές όψεις αυτού του τιτάνιου Αγώνα της ανεξαρτησίας, Να αναστοχαστούμε, μέσα από τον επιστημονικό διάλογο, τις βιβλιοπαρουσιάσεις και τις γραπτές εργασίες, πάνω σε ζητήματα για τα οποία υπάρχει ήδη τεράστια συσσωρευμένη γνώση. Πιο συγκεκριμένα, θα μας απασχολήσει, κατ΄ αρχάς, η ίδρυση και ο ρόλος της Φιλικής Εταιρείας στην οργάνωση αυτής της Επανάστασης μέσα στο επαναστατικό-συνωμοτικό κλίμα των ναπολεόντειων και μεταναπολεόντειων χρόνων, ο χαρακτήρας της (εθνικός ή κοινωνικός/ αστική ή μη αστική επανάσταση) και ο ρόλος αφενός των ηγετικών ομάδων του τόπου και αφετέρου του λαού, οι δύο Εμφύλιοι πόλεμοι και οι συνέπειές τους, το κίνημα του Φιλελληνισμού και η συμβολή του στη μερική ευόδωση των στόχων αυτού του Αγώνα και, τέλος, η σταδιακή μεταστροφή της πολιτικής των μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης υπέρ των επαναστατημένων Ελλήνων, η οποία οδήγησε, τελικά, στην αναγνώριση ενός μικρού ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, το 1830.

Ενδεικτική βασική βιβλιογραφία

*Σε κάθε μάθημα, μαζί με τις σχετικές πηγές θα δίνεται και ειδική βιβλιογραφία.

- Αποστολόπουλος Δ, *Η Γαλλική Επανάσταση στην τουρκοκρατούμενη κοινωνία*, Αθήνα 1989.
- Βακαλόπουλος Απ., *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τ. Ε' - Η', Θεσ/νίκη - 1988.
- Βερέμης Θ. – Κλάψης Αντ. (επιμ.), *1821. Η Επανάσταση των Ελλήνων*, ελδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2021.
- Dakin D., *Ο Αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία*, μτφρ. Ρένα Σταυρίδου – Πατρικίου, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1983.
- Δασκαλάκης Απ., *La Révolution française et les preludes de l'indépendance hellénique [Η Γαλλική Επανάσταση και τα προμηνύματα της ελληνικής ανεξαρτησίας]*, Παρίσι 1937.
- Διαμαντούρος Νικ., *Οι απαρχές της συγκρότησης σύγχρονου κράτους στην Ελλάδα, 1821-1828*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2002.
- Hobsbawm Eric, *Η εποχή των επαναστάσεων 1789-1848*, μτφρ. Μαριέτα Οικονομοπούλου, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2008.
- *Η Επανάσταση του εικοσιένα, Επιστημονικό συμπόσιο*, Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, 4^η έκδοση, Αθήνα 1988.
- *Η Επανάσταση του εικοσιένα. Έντεκα ιστορικοί ιχνηλατούν την πορεία του Αγώνα*, Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, Αθήνα 2021.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ', *Η Ελληνική Επανάσταση και η ίδρυση του ελληνικού κράτους (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1975 (συλλογικό έργο).
- *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τ. 3^{ος}, *Η Ελληνική Επανάσταση, 1821-1832* (επιμ. Β. Παναγιωτόπουλος), Αθήνα 2003 (συλλογικό έργο).
- *Ιστορία των Ελλήνων*, τόμ. 11, *Η Ελληνική Επανάσταση, 1821-1827*, εκδ. Δομή, Αθήνα χ. χ. (συλλογικό έργο).
- *Ιστοριογραφικές συζητήσεις για την ελληνική Επανάσταση του 1921*, Εισηγήσεις στον τόμο *Ιστοριογραφία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας 1833-2002*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2004, τόμ. Α', σ. 565-594.
- Κατσιαρδή – Hering Όλγα (επιμ.), *Οι πόλεις των Φιλικών, Πρακτικά ημερίδας*, Αθήνα 2018.
- Κιτρομηλίδης Π., *Το όραμα της ελευθερίας στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα 1992.
- Κόκκινος Διον., *Η ελληνική Επανάσταση*, τ. 1-6, 6^η έκδοση, Μέλισσα, Αθήνα 1974.
- Κορδάτος Γ., *Η κοινωνική σημασία της ελληνικής επανάστασης του 1821*, Αθήνα 1924.
- Κοταρίδης Ν., *Παραδοσιακή Επανάσταση και Εικοσιένα*, Αθήνα 1993.
- Κρεμμυδάς Β., *Η ελληνική Επανάσταση του 1821: τεκμήρια, αναψηλαφίσεις, ερμηνείες*, Gutenberg, Αθήνα 2016.
- *La révolution française et l'hellénisme moderne [Η Γαλλική Επανάσταση και ο νεώτερος Ελληνισμός]*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών Αθήνα 1989.

- Μανδουλαρά Άννα – Νικολάου Γ. (επιμ.), *Η Φιλική Εταιρεία. Επαναστατική δράση και μυστικές εταιρείες στη νεότερη Ευρώπη*, εκδ. Ασίνη, Αθήνα 2017.
- *Όψεις της Επανάστασης του 1821, Πρακτικά συνεδρίου*, (Αθήνα 12-13 6. 2015), Αθήνα 2018.
- Πιζάνιας Π. (επιμ.), *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821, ένα ευρωπαϊκό γεγονός*, Αθήνα 2009.
- Πιζάνιας Π., *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821*, εκδ. Εστία, Αθήνα 2020.
- Ροτζώκος Ν., *Επανάσταση και εμφύλιος το Εικοσιένα*, Αθήνα 1997.
- *Το ενδιαφέρον για την Ελλάδα και τους Έλληνες από το 1821 ως σήμερα, Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Οργάνωση Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων – Δήμος Νικολάου Σκουφά* (Άρτα 5-7 Ιουλίου 2013), (επιμ. Ν. Αναστασόπουλος - Άννα Μανδουλαρά - Γ. Νικολάου - Λ. Φλιτούρης), εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 2015.
- Φιλήμων Ιωάννης, *Δοκίμιον ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρείας*, Ναύπλιο 1834.
- Frangos G., *The Plilike Etaireia, 1814-1821: a social and historical analysis*, διδ. διατριβή, Columbia University, 1971.
- *1821: Η γέννηση ενός Έθνους-Κράτους* (επιμ. Θ. Βερέμης), 4 τόμοι, Αθήνα 2010.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ (ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ)

Τα μαθήματα περιλαμβάνουν μια γενική εισαγωγή στην οικολογική διάσταση της Λαογραφίας, όπως την προσδιόρισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η Α. Κυριακίδου-Νέστορος παραπέμποντας σε ανάλογες εργασίες στο χώρο της Αμερικανικής Λαογραφίας, και σύνδεση αυτού του θέματος με τις εξελίξεις στο χώρο της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, όπου αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια ο κλάδος της Οικολογικής Ανθρωπολογίας, και της νέας επιστήμης της Πολιτισμικής Οικολογίας.

Στο ξεκίνημα των μαθημάτων γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση στη σχέση Κοινωνίας- Φυσικού περιβάλλοντος, ένα ζήτημα που απασχόλησε πολύ νωρίς τις κοινωνικές επιστήμες και ιδιαίτερα την Κοινωνική Ανθρωπολογία. Το ζήτημα του διαλόγου του ανθρώπου ως κοινωνικού όντος με το φυσικό του περιβάλλον αποτελεί τον άξονα της συζήτησης, με σκοπό την αναζήτηση ερμηνειών σχετικά με τη λειτουργία των κοινωνικών συστημάτων, ένα θέμα άρρηκτα δεμένο με το ζήτημα της οικειοποίησης της φύσης. Όλη αυτή η υπόθεση παραπέμπει βεβαίως στο ερώτημα της σχέσης πολιτισμού-φυσικού περιβάλλοντος, και ειδικότερα αν το ένα καθορίζει το άλλο και με ποιον τρόπο. Πρόκειται για τη γνωστή διαμάχη αν το οικολογικό πλαίσιο καθορίζει τον ανθρώπινο πολιτισμό ή αν ο πολιτισμός είναι εκείνος που επιβάλλει τη λογική του στη φύση και προσδίδει νόημα στο περιβάλλον, ερώτημα που απασχολεί την επιστήμη μέχρι σήμερα. Η άποψη που υιοθετείται ως υπόθεση εργασίας κλίνει υπέρ της δεύτερης εκδοχής, καθώς τείνει να γίνει πια κυρίαρχη άποψη στο χώρο της θεωρίας ότι το περιβάλλον συγκροτείται κοινωνικά και πολιτισμικά.

Τα μαθήματα στη συνέχεια εστιάζονται στις έννοιες του χώρου και του χρόνου, με σκοπό την κατανόηση των κοινωνικών και πολιτισμικών διαστάσεών τους μέσα από λαογραφικές και εθνογραφικές προσεγγίσεις. Το πεδίο των αναζητήσεων είναι η ελληνική κοινωνία και ο «λαϊκός» ή «παραδοσιακός» πολιτισμός, ο οποίος προσεγγίζεται υπό το φως των νεότερων θεωρητικών εξελίξεων, δηλαδή μέσα από ένα ολικό πρίσμα και πέρα από τις γνωστές διχοτομίες «φύση/πολιτισμός», με γνώμονα την έννοια της ιστορικότητας.

Ο χώρος και ο χρόνος αντιμετωπίζονται ως αλληλένδετες κατηγορίες και η σχέση τους ως δυναμική ιστορική σχέση. Έτσι, προσεγγίζεται η μετάβαση από την «παραδοσιακή» στη νεοτερική και τη μετα-νεοτερική κοινωνία, με στόχο την ανάδειξη των αλλαγών που επισυμβαίνουν σ' αυτή τη σχέση, με κατάληξη τη διαφαινόμενη τάση αποσύνδεσής τους στη μετα-νεοτερική εποχή. Συμβατικά βέβαια τα μαθήματα χωρίζονται σε δυο ενότητες, μία αφιερωμένη στο χώρο και μία στο χρόνο.

Σε ό,τι αφορά το χώρο, κατ' αρχάς αναδεικνύεται η ιστορικότητα του τοπίου μέσα από συγκεκριμένα εθνογραφικά παραδείγματα και λαογραφικά στοιχεία. Στη συνέχεια εξετάζεται η διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος με βάση τις σχέσεις παραγωγής και τεκμηριώνεται μέσα από συγκεκριμένες αναφορές η σημασία του κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου σε ό,τι αφορά την κατανόηση της ιστορικής συγκρότησης του χώρου με βάση τη διαλεκτική σχέση κοινωνίας-φύσης. Ακολουθεί μια εκτενής και αναλυτική αναφορά στην έννοια του τόπου ως ενός χώρου που φέρει

τη σφραγίδα ενός πολιτισμού και γίνεται σύμβολο της συλλογικής ταυτότητας μιας κοινωνικής ομάδας ή κοινότητας. Η σχέση τόπου-κοινότητας αλλά και τόπου-πολιτισμού αποτέλεσε σημαντικό πεδίο συζητήσεων και αναζητήσεων με αναφορές σε πληθώρα παραδειγμάτων.

Σε ό,τι αφορά το χρόνο, γίνεται κατ' αρχάς μια επισκόπηση των θεωριών στο πεδίο της Ανθρωπολογίας του χρόνου, με αφετηρία την κοινωνική διάσταση του χρόνου και συγκεκριμένα την αντίληψη ότι οι αναπαραστάσεις του χρόνου πηγάζουν από την κοινωνία αλλά και υπαγορεύουν σ' αυτή στάσεις και συμπεριφορές, ότι αποτυπώνουν αλλά και συγκροτούν το χρόνο.

Στη συνέχεια ασχολούμαστε με το δίπολο «κυκλικός/γραμμικός» χρόνος, που φαίνεται να αποτελεί ακόμα χρήσιμο εργαλείο σε ό,τι αφορά την κατανόηση της διαφοροποίησης της οργάνωσης και της αντίληψης του χρόνου ανάμεσα στις «παραδοσιακές» και τις νεότερες κοινωνίες. Η έννοια της χρονικής διάρκειας, της αρχής και του τέλους, ως σημαντικών παραγόντων για τη διαμόρφωση της αντίληψης του χρόνου αποτελεί ένα από τα αντικείμενα που μας απασχολεί στη συνέχεια. Ακόμα, ασχολούμαστε με το θέμα της εμπειρίας του χρόνου σε σχέση με τη θρησκεία, όπως και με τη δραματοποίηση του χρόνου στις σχετικές τελετουργίες, με άξονα πάντοτε την εμπειρία του τέλους και της αρχής και της μεταξύ τους διαλεκτικής σχέσης, μια εμπειρία που συνδέεται και με το ίδιο το φαινόμενο της ανθρώπινης ζωής (γέννηση-θάνατος) και γι' αυτό το λόγο, κατά την ανθρωπολογική θεωρία βρίσκεται στη βάση της θρησκείας.

Η αναφορά στο χρόνο κλείνει με μια ενότητα σχετική με το χρόνο και την κοινότητα. Μέσα από μια προσέγγιση του «φυσικού» και του «ιερού» χρόνου της κοινότητας, γίνεται αναφορά στις γιορτές της Άνοιξης και στα θρησκευτικά πανηγύρια, με έμφαση στους τελετουργικούς τρόπους συμβολικής συγκρότησης και ανασυγκρότησής της, όπου δραματοποιείται ο μύθος καταγωγής της, ενεργοποιείται η συλλογική μνήμη, επιβεβαιώνεται η κοινωνική συνοχή και αναπαράγεται η συλλογική ταυτότητα.

Οι αναφορές σε συγκεκριμένα παραδείγματα αρκετές φορές συνοδεύονται από προβολή σχετικών εθνογραφικών ταινιών τεκμηρίωσης.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Arnold van Gennep, The rites of passage, The University of Chicago Press, Chicago, 1960
- Αλ. Φ. Λαγόπουλος, Ο ουρανός πάνω στη γη. Τελετουργίες καθάγιασης του ελληνικού παραδοσιακού οικισμού και προέλευσή τους, Οδυσσέας, 2002
- Ρωξάνη καυταντζόγλου, Στη σκιά του ιερού βράχου. Τόπος και μνήμη στα Αναφιώτικα, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001
- Σταύρος Σταυρίδης, Η συμβολική σχέση με τον χώρο, Κάλβος, Αθήνα, 1990.
- Ιωάννα Καυταντζόγλου, Ο κύκλος και η γραμμή. Όψεις του κοινωνικού χρόνου, Εξάντας, Αθήνα, 1995
- Μιρτσέα Ελιάντε, Κόσμος και ιστορία. Ο μύθος της αιώνιας επιστροφής, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999
- Al. Gell, The anthropology of time, Berg, London, 199
- Β. Νιτσιάκος, Χτίζοντας το χυτό και το χρόνο, Οδυσσέας, Αθήνα, 2003

ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ (ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΜΑΡΙΛΕΝΑ)

Περίληψη μαθήματος:

Το μεταπτυχιακό σεμινάριο δίνει έμφαση στη θεωρητική προσέγγιση του όρου «κοσμολογίες», όσον αφορά κοσμοθεωρίες και αντιλήψεις στους ανθρώπινους πολιτισμούς. Οι «αναπαραστάσεις», αποτελούν ουσιαστικά τα επικοινωνιακά «οχήματα» των κοσμολογιών στην καθημερινότητά μας, καθώς αυτές διαμεσολαβούνται σε καθημερινή βάση είτε από τον λόγο είτε από αφηρημένα νοητικά σχήματα που τεκμηριώνουν αξιωματικά (ταξινομικές) αντιλήψεις μας για τη ζωή μέσα από τη δύναμη του αυτονόητου (σύμβολα γνώριμα στους φορείς του ίδιου πολιτισμού). Οι κοσμολογίες, μέσα από ένα πλήθος παραδειγμάτων από τον ελλαδικό και τον διεθνή χώρο, διερευνώνται ως βασικές ορίζουσες πολιτισμικών συστημάτων και κοινωνικών δομών.

Το σεμινάριο έχει σαφώς ερευνητικό χαρακτήρα και απαιτεί από τους φοιτητές συμμετοχή και κριτική διαχείριση των θεμάτων του, τόσο θεωρητικά, με την παρουσίαση σε επίπεδο διάλεξης σημαντικών θεωρητικών κειμένων, όσο και με την κατάθεση βιωματικών και εθνογραφικών εμπειριών.

Σύνοψη ενδεικτικής βιβλιογραφίας

- Douglas Mary, *Καθαρότητα και Κίνδυνος. Μια ανάλυση των εννοιών της μιαιότητας και του ταμπού*, μτφ. Αίγλη Χατζούλη, Πολύτροπον, Αθήνα 2006.
- Durkheim Emile & Marcel Mauss, *Μορφές πρωτόγονης ταξινόμησης: Συνεισφορά στη μελέτη των συλλογικών αναπαραστάσεων* · μτφ. Α. Γεωργούλας · επιμέλεια σειράς Δ. Γ. Τσαούσης. - 1η έκδ. – Αθήνα, Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, 2001.
- Geertz Clifford, *Η ερμηνεία των πολιτισμών*, μτφ. Θόδωρος Παραδέλλης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003.
- Hendry Joy, *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε – εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία*, επιμέλεια Έλια Πετρίδου, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2011.
- Κυριακίδου-Νέστορος Άλκη, *Λαογραφικά Μελετήματα*, Νέα Σύνορα, Αθήνα 1979.
- Παπαχριστοφόρου Μαριλένα, *Μύθος, Λατρεία, Ταυτότητες*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2013.
- Van Gennep Arnold, *Τελετουργίες Διάβασης - συστηματική μελέτη των τελετών*, Ηριδανός, μτφ. Θ. Παραδέλλης, επιμ. Φ. Τερζάκης, Αθήνα 2016.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ANTHROPOLOGY OF POLITICS (ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΣΙΣΣΥ)

Γενικές επισημάνσεις – Σκοπός του σεμιναρίου

Πώς οι ανθρωπολόγοι έχουν μελετήσει και εννοιολογήσει το πεδίο του πολιτικού και της εξουσίας σε διαφορετικές κοινωνίες και ιστορικά συγκείμενα, όπως οι μη-

κρατικές κοινωνίες, η αποικιοκρατική, η σοσιαλιστική και μετα-αποικιακή συνθήκη, και ο παγκόσμιος καπιταλισμός σε «δυτικές» και «μη δυτικές» κοινωνίες; Πώς μελέτησαν την εξουσία με όρους θεωρητικούς και εθνογραφικούς; Πού μπορούμε να εντοπίσουμε το πεδίο του πολιτικού πέρα από τους επίσημους θεσμούς διακυβέρνησης; Τι μαθήματα έχουμε να αντλήσουμε όταν διεισδύσουμε στο "βαθύ πολιτικό" επίπεδο της αντίστασης και της ματιάς "από τα κάτω" που αναδεικνύουν για παράδειγμα οι "κοινωνίες χωρίς κράτος" ή οι κοινωνίες των πολιτών. Από τις μακροκοινωνικές δομές έως τους μικρομηχανισμούς της εξουσίας, πώς αυτή διαχέεται στο σύνολο της κοινωνίας και ποιες οι καθημερινές πρακτικές κυριαρχίας και αντίστασης; Πώς η χειραφέτηση και η καταπίεση μπορούν να διαδέχονται ή να αντιπαλεύουν η μια την άλλη μέσα στους ίδιους λόγους, ιδεολογίες και κοινωνικούς σχηματισμούς; Κεντρικός στόχος του σεμιναρίου «Ανθρωπολογία του πολιτικού» είναι να αναδείξει την πολυμορφία του πολιτικού πεδίου και να συμβάλλει στην κριτική κατανόησή του από την πλευρά της ανθρωπολογίας. Ταυτόχρονα επιδιώκει την εξοικείωσή μας με τους πολλαπλούς τρόπους που τα κοινωνικά σύνολα συμμορφώνονται, αντιδρούν και μετασχηματίζουν σχέσεις εξουσίας.

Πεδία Διαλέξεων

- Η έννοια του πολιτικού στην ανθρωπολογία
- Μη κρατικές μορφές πολιτικές οργάνωσης και εξουσίας
- Εξουσία και αντίσταση στην αποικιακή συνθήκη
- Η σοσιαλιστική συνθήκη
- Η μετά-αποικιακή συνθήκη
- Παγκοσμιοποίηση και Νεοφιλελευθερισμός
- Σύνορα, βία και εθνική κυριαρχία
- Πολιτειότητα και μετανάστευση
- Πολιτικές της ταυτότητας
- Γραφειοκρατία και κυβερνησιμότητα
- Κοινωνία των Πολιτών
- Κοινωνικά Κινήματα: Θεωρία και πρακτική
- Ανθρωπολογία και πολιτική: ευθύνη και ακαδημαϊκότητα

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Αθανασίου, Α. (επιμ). 2013. *Αποδομώντας την Αυτοκρατορία: Θεωρία και πολιτική της μετααποικιακής κριτικής* Αθήνα: Νήσος.
- Gledhill, J. (2013). *Οι μεταμφιέσεις της εξουσίας: Ανθρωπολογικές οπτικές για την πολιτική*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Lewellen, T. (2009). *Πολιτική Ανθρωπολογία: Μια εισαγωγή*. Αθήνα: Κριτική.
- Balandier G. 1990 [1967]. *Πολιτική Ανθρωπολογία*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Οικονόμου, Λ. (2017-2018). «Τα εγκαίνια μιας γέφυρας στη χώρα των Ζουλού».
- Max Gluckman και η καταστασιακή ανάλυση της Σχολής του Μάντσεστερ.»
- *Εθνολογία* 17: 219-249.
- Παπαταξιάρχης Ε. (επιμ.) (2014): *Πολιτικές της καθημερινότητας*. Αθήνα:
- Αλεξάνδρεια

- Ψημίτης, Μ. (2017). *Κοινωνικά Κινήματα στην καθημερινή ζωή: Ταυτότητα, αλληλεγγύη και προεικόνιση σε σύγχρονες “κοσμοπολιτικές κοινότητες”*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.
- Chatterjee P. (1993). *The Nation and its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories*. Princeton, N.J.: Princeton University Press,
- Gupta, A. (1995). “Blurred Boundaries: The Discourse of Corruption, the Culture of Politics, and the Imagined State.” *American Ethnologist* 22 (2): 375–402
- Nugent, D. and Vincent, J. (eds) (2007). *A Companion to the Anthropology of Politics*. London: Blackwell
- Flanagan, James G. (1989). “Hierarchy in Simple ‘Egalitarian’ Societies.” *Annual Review of Anthropology*, 18, 245-266.
- Scott, J. C. (1998). *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*. New Haven: Yale University Press.
- Scott J.C. (1985). *Weapons of the Weak: Everyday Forms of Resistance*. New Haven: Yale University Press.
- Sharma, A. and Gupta, A. (eds.). (2006). *The Anthropology of the State*. Oxford, UK: Blackwell.
- Trouillot, M-R (2001). “The Anthropology of the State in the Age of Globalization”. *Current Anthropology* 42 (1): 125–38
- Wolf Eric R. (1990). “Distinguished Lecture: Facing Power – Old Insights, New Questions.” *American Anthropologist*, 92(3), 586-596.